

Simon Frith
ZVOČNI UČINKI – mladina, brezdelje in
politika rock and rolla
KRT, Ljubljana, 1986, 300 str.

Interes za sociološko proučevanje rock'n'roll glasbe, ki predstavlja verjetno najbolj značilen segment sodobne množične kulture, je relativno majhen. Na eni strani gre za pojav, ki ga akterji »scene« povezujejo s spontanostjo in neformalnostjo. Zaradi tega prav tisti, ki se z rockom najbolj identificirajo oz. posedujejo o njem znanje iz prve roke, ponavadi ne čutijo potrebe po tem, da bi ga resno(bno) preučevali. Na drugi strani pa znanstvene institucije, ki sicer financirajo projekte s področja sociologije kulture, gledajo na rock'n'roll kot na nekaj povsem marginalnega in tovrstno preučevanje v glavnem zanemarjajo. Zato se moramo pač sprijazniti z dejstvom, da akademska sociologija še lep čas ne bo imela veliko povedati o tem pomembnem delu vsakdanjega življenja mladih (pa tudi ne več tako mladih) v modernih družbah po drugi svetovni vojni.

Knjiga Simona Firtha predstavlja predelano različico njegovega zgodnejšega dela Sociologija rocka, ki je izšla leta 1978. Zvočni učinki so bili v Veliki Britaniji prvič objavljeni leta 1983, pri nas pa le tri leta pozneje. Izšla je pri založbi, ki se je že nekajkrat izkazala s publikacijami s tega področja (Mike Brake, Punk pod Slovenci, Druga Slovenija).

Delo predstavlja pomembno izjemo, ki potrjuje zgoraj omenjeno pravilo o naravi sociološkega razmišljanja o rock glasbi. Večji del sociologije, ki se je spustila na področje rocka, ga namreč obravnava zgolj kot simptom nečesa drugega. Pod vplivom frankfurtske šole ga uporablja kot izgovor za kritiko razrednih odnosov v moderni družbi (glej na primer: Mike Brake, Sociologija mladinskih subkultur, KRT, Ljubljana, 1983). V nasprotju s tovrstnimi pisci združuje Simon Frith v sebi vloži akademskega sociologa in rock kritika, znanstvenika in fana.

V prvem delu knjige piše o pomenu rocka.

V uvodu opredeli razlike med rockom in drugo zabavnoglasbeno produkcijo. Čeprav je rock sicer množično proizvajana glasba, nosi v sebi kritiko svojih proizvodnih sredstev in čeprav je množično poslušan, ustvarja svoje, pristno občinstvo. V nasprotju s pop glasbo nosi rock v sebi sporočilo odkristosti, pristnosti, umetnosti – torej nekomercialne značilnosti. V nadaljevanju knjige skuša ta protislovja razložiti.

V drugem poglavju obravnava, skladno z avtorji, ki so pisali o tem pred njim, korenine rocka. Ugotavlja, da je rock izrazito eklektičen, da črpa iz različnih glasbenih tradicij ameriške popularne glasbe – iz črnske glasbe (blues, gospel, soul ...), iz country glasbe (bluesa belcev) in folka (protestniške glasbe).

V sklepnem poglavju prvega dela knjige povzema dosedanja diskusijo o rocku in množični kulturi. Ugotavlja, da se je obravnava v glavnem omejevala na področji proizvodnje in porabe. Pripadniki frankfurtske šole trdijo, da proizvodnja glasbe kot blaga določa njeno kulturno kvaliteto oz. da standardizacija glasbe proizvaja ideološki učinek. Kritiki (Benjamin, Laing ...) pa trdijo, da se ne ta način kompleksen socialni proces konsumpcije skrči na preprost psihološki učinek. Frith se s kritiki strinja, ko pravi, da mladinske subkulture ustvarjajo svoje lastne pomene, kulture in oblike porabe.

V drugem delu knjige obravnava proizvodnjo rocka.

V poglavju o izdelovanju plošč analizira povezavo med rockom in denarjem. Sami glasbeniki rock glasbe ne zaznavajo kot predvsem komercialno, čeprav se proizvaja za množično tržišče. Na drugi strani bi distributerji sicer zelo radi nadzirali izbiro potrošnikov, vendar za to nimajo na voljo učinkovitih sredstev. Frith opisuje, kako je rock postal pomemben za industrijo zabave zaradi ujemanja več okoliščin (drugačne glasbene kreativnosti, poceni gramofona, piratskih radijskih postaj, dviga kupne moči mladih, diskotek itd.). Razvila se je razvejana rockovska subkultura, ki je kapital ne more uspešno nadzirati.

V šestem poglavju piše o služenju denarja. Pride do paradoksalne ugotovitve, da so strategije uspešnega rock kapitalizma (inkorporacija neodvisnih založb, razvoj multimedijskih tehnik, profesionalizacija osebnih, rutinizacija zvoka itd.) v glavnem reakcije na probleme prevelike proizvodnje, neobvladljivih glasbenikov in nepredvidljivega občinstva. Rock je vsemu navkljub ohranil zmožnost, da preseneča.

V sklepnem poglavju drugega dela knjige piše o tistih, ki ustvarjajo pomen rocka. Tudi rock tisk predstavlja v glavnem množični medij. Njegov pomen ni v komercialnosti, ampak v ideologiji, ki jo ustvarja – o pomenu rocka, o položaju te glasbe v mladinski subkulturi ter izkušnji spolnosti, razrednosti in odrasčanja.

Tretji del knjige je namenjen obravnavi porabe rocka.

Od dvajsetih let tega stoletja dalje simbolizira mladina prosti čas in zabavo, ugotavlja v poglavju, namenjenem mladini. Videti je, da so mladi ljudje svobodnejši od drugih ker so v marginalnem položaju, ker jih v manjši meri veže rutina dela in družine. Vendar pa je treba upoštevati tudi drug aspekt njihovega položaja, pravi Frith. Ker nimajo moči, razlagajo svoje življenje skozi igro oz. usmerjajo svojo političnost na prosti čas.

V poglavju o mladini in glasbi avtor ugotavlja, da predstavlja rock najlažji način, na katerega lahko mlad človek označi svoj nadzor nad prostim časom. Interes za rock določa, katere televizijske oddaje gleda, katere revije bere, kam zahaja, katera nujna sredstva hoče imeti (radio, gramofon, kitara itd.). Novost rocka je tudi v tem, da so nastopajoči prvič enake starosti kot njihovo občinstvo, da izhajajo iz podobnih okolij in imajo podobne interese.

Rock glasba je bila, posebno od 60. let dalje, v spolnosti uporniška – generacije, ki so sledile so imele manj zatrt odnos do spolnosti, prav glasba pa je bila sredstvo njihove osvoboditve, ugotavlja Frith v poglavju o spolnosti in glasbi. Dobra spolnost pomeni spontanost, svobodno izražanje, odkritost, takšna izkušnja pa je najbolj verjetna zunaj omejujoče zakonske zveze. Pozneje so pankerji ta romantična in permissivna pravila zavračali in skušali prekiniti enačaj med spolnostjo in užitek.

Sklepno, enajsto poglavje, je posvečeno rocku in prostemu času. Mladina je v sodobnih družbah poglavitni potrošnik prostega časa zunaj doma. Prav rock glasba pa predstavlja pomembno blago prostega časa. Za številne mlade ljudi je postal prosti čas edini kontekst, znotraj katerega lahko izrazijo sebe, svoje zmožnosti in ustvarjalnost. Industrija zabave lahko uporabo rocka sicer skuša nadzirati, vendar pa mu v nobenem primeru ne more določati pomena. Ali kot pravi Frith – sanje, ki se spremenijo v blago, niso zaradi tega nič manj resnične.

Avtor poda na koncu knjige še zelo obsežno bibliografijo z obravnavanih področij sociologije rock'n'rolla z angleškega govornega področja. Urednik in (skupaj z Branetom Ažmanom) prevajalec Marjan Ogrinc pa je Frithovi

knjigi dodal še dve spremni besedi – pesimistično podobo domače rockovske scene je podpisal Dragan Kremer, okvirno skico domačega rocka pa je skupaj s krajšo domačo bibliografijo prispeval urednik sam.

V čem je pravzaprav drugačnost pristopa Simona Fritha k rock'n'rollu? Avtor jo v nekaj stavkih najbolj jasno opredeli, ko se sooči s pripadniki frankfurtske šole, ki glasbo prevajajo v jezik razrednosti. Takole pravi:

»Osebno simpatiziram s tem načinom obravnavanja – tudi sam se ukvarjam s kulturo in razrednostjo –, toda zdi se mi preveč močan in mehanski. Razredni interesi ne obstajajo v abstraktnosti, a bi lahko bili bolj ali manj učinkovito simbolizirani; sami po sebi so kulturni učinki. Pri kulturni politiki ne gre za namen, ampak za stanje, in rock je pomemben, ker lahko stanje spremeni. Predpostavka te knjige je, da je rock oblika kapitalistične kulture, toda to kapitalistično kulturo poskušamo razumeti, uporabljati, sprevreči in v njej uživati.«

Težko si je zamisliti rock glasbo, v kateri se ne da tudi uživati. Na žalost česa podobnega ne moremo reči tudi za večji del pisanja o rocku. Prav knjiga Simona Fritha pa predstavlja v tem pogledu redko častno izjemo.

Gregor Tomc